

Maaseudun uusi aika ry:n (MUA) lausunto luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/30583/2023

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=7b051914-f925-4e7c-970b-c5eef3a6fc16>

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää kommentteja luonnokseen maaseutupoliittisesta selonteosta 15.8.2025 mennessä. Hallituksen on tarkoitus antaa selonteko eduskunnalle loppuvuodesta 2025.

1. Yleiset huomiot

- *Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää?*

Maaseudun uusi aika ry (MUA) kiittää mahdollisuudesta lausua maaseutupoliittisesta selonteosta. Lausunnon antajat: Maaseudun uusi aika ry:n (MUA) hallituksesta Mari Kattilakoski, Ella Mustakangas, Irene Kuhmonen, Aapo Jumppanen, Pasi Saukkonen, Antti Puupponen, Leena Erälinna, Henrik Hausen.

On todella tärkeää ja arvostettavaa, että hallitus antaa maaseutupoliittisen selonteon eduskunnalle juuri nyt. Kansallisen maaseutupoliitiikan pitkän aikavälin tavoitteita ja toimenpiteitä on linjattava muun muassa siksi, että ajankohtaiset turvallisuuden, huoltovarmuuden ja kestävyys siirtymän kysymykset ovat mitä suuremmissa määrin myös maaseutupoliittisiä kysymyksiä.

Selonteossa painotetaan vahvasti kansalaisyhteiskunnan roolia maaseudulla ja korostetaan yksilöiden ja yhteisöjen toimijuutta realisoida maaseutualueisiin kytkeytyviä mahdollisuuksia ja potentiaalia. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnalla on kiistatta erittäin tärkeä, jopa kriittinen merkitys maaseudulla, mutta samalla tulisi tunnistaa myös kansalaistoiminnan toimintaedellytysten haasteet – sekä vaalia hyvinvointivaltion periaatteita. Kansalaisyhteiskunnan tehtäväkenttä on maaseudulla varsin laaja, ja edelleen laajeneva, samalla kun väestökehitys ja kansalaistoiminnan rahoitukseen kohdistetut leikkaukset haastavat toimintaedellytyksiä. Tämä on kestävä ylläpito. Paitsi että kansalais- ja yhteisölähtöisen toiminnan taloudelliset toimintaedellytykset tulisi turvata, tulisi selontekoon kirjata selkeämmin tahdonilmaisu ja poliittiset linjaukset julkisen vallan toimenpiteistä maaseutualueiden elinvoiman uudistamiseksi. Maaseudun elinvoiman ylläpitämistä ja uudistamista ei voida jättää kansalaisyhteiskunnan ja yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen varaan. Kansallisen poliittisen tahtotilan selkeämpi auki kirjoittaminen läpi selonteon tukisi parhaimmillaan myös selonteossa esitettyihin tavoitteisiin sitoutumista yli hallituskausien.

Selkeämpi rakenne selonteolle olisi, että heti alussa linjattaisiin kansallinen maaseutuvision ja sen keskeiset tavoitteet, jolloin tämä ohjaisi luontevasti selonteon lukemista. Myös selonteon teksti kaipaisi vielä kauttaaltaan työstämistä, teksti on paikoin vielä vaikeasti ymmärrettävää. Panostaminen hyvään virkakieleen helpottaisi selonteon käsittelyä, edistäen samalla sen pohjalta käytävää maaseutupoliittista keskustelua.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

a. Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Maaseutupolitiikan järjestelmää avaavat osuudet (maaseudun määrittely, maaseutupolitiikan määrittely, maaseututiedon merkitys, maaseutupolitiikan kansallinen organisoituminen sekä kansainvälinen viitekehys) avaavat kokonaisuutta kiitettävästi. Selonteossa voisi tosin korostaa vahvemmin suomalaisen maaseutupolitiikan verkostomaista toimintatapaa ja tähän liittyvää hallinnon, maaseudun kehittämisen ja maaseutututkimuksen välistä vuorovaikutusta. Tämä on suomalaisen maaseutupoliittisen järjestelmän selkeä vahvuus, jota kannattaa vaalia.

Osana maaseudun määritelmää (s. 8) oleva kirjaus, että kuntarajoihin perustuvat kaupunki-maaseutuluokitukset ovat ongelmallisia suurentuneiden kuntakokojen (taustalla kuntaliitokset) vuoksi, on tärkeä huomio. Samoin kuin tunnistettu haaste, että hyvin erityyppisiä kuntia (kuten Helsinki ja Kaskinen) yhdistetään samaan luokkaan. Kansallista kaupunki-maaseutuluokitusta onkin tärkeää edelleen kehittää ja säännöllisesti päivittää, varsinkin kun luokitusta käytetään myös aluekehittämisrahojen jakovälineenä.

Maaseutupolitiikan määrittelyä koskeva luku (s. 11) aloitetaan esittämällä ajatus siitä, että maaseutupolitiikkaa toteutetaan tiedostaen tai tiedostamatta kaikilla hallinnon tasoilla, ja maaseutupolitiikkaa tekevät niin julkisen, yksityisen kuin kolmannen sektorin toimijat. Maaseutuun vaikuttavaa toimintaa tehdään eittämättä kaikilla hallinnon tasoilla ja toimijasektoreilla. Poliitiikka on kuitenkin aina tietoista toimintaa ja valintoja tilanteissa, joissa nähdään vaihtoehtoja – se on pyrkimystä vallankäyttöön ja päätöksentekoon. Tätä vasten maaseutupolitiikan määritelmää ei pidä laventaa liiaksi, ettei määrittely vesitä maaseutupolitiikkaa omana politiikan alana.

Maaseutupolitiikan järjestelmää koskevassa kokonaisuudessa on oma alalukunsa 2.3 koskien maaseututiedon merkitystä osana maaseutupolitiikkaa. Maaseutupolitiikan edellytyksenä voi pitää maaseutualueita koskevaa tilasto- ja tutkimustietoa. Kuten selonteossa todetaan (s. 14), maaseutu toimii monelta osin eri tavoin kuin kaupungit ja tätä vasten menestyksekkäs politiikka ja aluekehittäminen tarvitsee maaseutuspesifiä tietoa.

On ansiokasta, että maaseutupoliittisessa selonteossa on noteerattu maaseututiedon ja -tutkimuksen merkitys ja että maaseutututkimuksen ja -opetuksen rakenteita halutaan kehittää.

Yhteiskuntatieteellisen maaseutututkimuksen tarve ja merkitys korostuu yhteiskunnassa monista eri näkökulmista: maaseudun rooli kestävyyssiirtymässä, aluehallinnollisten uudistusten maaseutuvaikutukset, palvelurakenteiden muutokset ja uudet palveluratkaisut, maaseudun talouden kehitys, kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuudennäkymät jne. Maaseututietoa ja -tutkimusta voi kaikkiaan pitää kansallisen maaseutupolitiikan kivijalkana ja jopa kriittisenä tekijänä menestyksekkään aluekehittämisen toteuttamiselle.

On myös hyvä tiedostaa, että Suomessa toimii kansallista maaseutututkimusta sekä tutkimuksen ja kehittämisen vuorovaikutusta edistävä Maaseudun uusi aika ry (MUA), joka osaltaan tukee maaseutupoliittista järjestelmää. Vastaavaa tieteellistä yhdistystä ei toimi muissa pohjoismaissa. Yhdistyksen institutionalisoituneet rakenteet kuten vertaisarvioitu Maaseutututkimus – Finnish Journal of Rural Studies -lehti sekä vuosittaiset tutkijoita, kehittäjiä ja politiikkatoimijoita yhteen kokoava

Maaseutututkijatapaaminen tukevat kaikki yhteiskunnallista maaseutututkimusta ja myös maaseutupolitiikkaa palvelevaa tiedon tuotantoa ja sen jalkauttamista. Valtakunnallisten maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoitus, maaseutupolitiikan temaattisten verkostojen toiminta sekä maaseutupoliittisten kokonaisuohjelmien laadinta myös tutkijoita osallistavilla prosesseilla edistävät puolestaan hallinnosta käsin politiikan, tutkimuksen ja kehittämisen vuoropuhelua – eli yhteisen tilannekuvan sekä tutkimus- ja kehittämistarpeiden hahmottamista. Näitä yhteyksiä on tärkeää pitää yllä osana maaseutupoliittista järjestelmää ja maaseutupolitiikan neuvoston tehtäviä (kts. s. 17).

Maaseutupolitiikan kansainvälistä viitekehystä avaavassa luvussa OECD:n ja kansallisen maaseutupolitiikan näkökulmana painotetaan olevan ihmislähtöinen/ihmiskeskeinen lähestymistapa (s. 19). Selonteossa ei kuitenkaan avata tarkemmin mitä tämä tarkoittaa. Niin kansainvälisen kuin kansallisen maaseutupolitiikan periaatteellisia lähtökohtia olisi syytä avata selonteossa tarkemmin.

Euroopan unionia käsittelevässä alaluvussa viitataan kiinnostavasti Lettan raporttiin, jossa korostetaan että ”vapaus jäädä” tulisi nähdä yhtä tärkeänä kuin ”vapaus liikkua” (s. 21). Tämänkaltaista painotusta ei ole Suomen poliittisessa keskustelussa juurikaan ilmennyt, mutta näkökulman toivoisi vahvistuvan osana kansallista maaseutupolitiikkaa ja suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuudesta käytävää keskustelua. Jotta ajatus vapaudesta jäädä asumaan omalle kotiseudulle olisi yhä useammalle mahdollista, tulisi kehittää määrätietoisemmin joustavia opiskelu- ja asumismahdollisuuksia sekä mahdollistaa nykyistä laajemmin paikkariippumatonta työtä julkisen sektorin organisaatioissa. Tällaista ajattelutapaa soisi selonteossa tuotavan enemmän esille.

b. Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Julkisen vallan vastuuta ja roolia maaseutupolitiikan toteuttamisessa olisi hyvä avata enemmän ja selkeämmin. Mikä merkitys julkisella vallalla katsotaan olevan maaseutualueiden elinvoiman edistämisessä?

Maaseutupoliittisen järjestelmän haasteena on, että maaseutupolitiikan toteuttamisessa korostuu kohdennettu (suppea) maaseutupolitiikka ja vastaavasti kokonaisvaltainen (laaja) maaseutupolitiikka näyttäytyy haasteellisenä. On tärkeä vahvistaa laajaa maaseutupolitiikkaa kehittämällä poikkihallinnollista yhteistyötä ja juurruttamalla maaseutuvaikutusten arviointi läpi eri hallinnonalojen ja -tasojen. Maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönotto ei ole edennyt vielä toivotulla tavalla. Kohdennetun maaseutupolitiikan osalta on tärkeää turvata kylä- ja Leader-toiminnan rahoitus ja toimintaedellytykset.

Kestävyyssiirtymä tai -murros näyttäytyy selonteossa hukattuna mahdollisuutena. Vaikka kestäväyssiirtymä ja siihen kytkeytyen esim. alueelliset ruokajärjestelmät mainitaan, paikallisten energian, biomassojen ja ravinnekiertojen ympärille rakentuvat bio- ja kiertotalouden yritysten liiketoimintaekosysteemit voisivat toimia elinvoimaisen ja sosiaalisesti oikeudenmukaisen maaseudun kehittämisen kivijalkana. Tämän mahdollistamisessa kriittinen tekijä ei kuitenkaan ole yritysten kansainvälistyminen tai ihmisten osaaminen, vaan poliittinen tahtotila sekä järjestelmätason kannusteiden luominen ja esteiden poistaminen, joita tulisi juuri maaseutupoliittisen selonteon tapaisessa dokumentissa linjata.

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

a. Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Maaseutualueiden tilannekuvassa käydään läpi oikeansuuntaisia (väestönmuutos, talous ja osaaminen, palvelut, maaseutu- ja kaupunkialueiden keskinäisriippuvuus) asioita. Maaseudun kansalaisyhteiskuntaa olisi kuitenkin voinut käsitellä myös omana lukunaan, ja palveluja koskevan kokonaisuuden osalta keskittyä erityisesti julkisten palvelujen tilannekuvaan. Nyt kansalaisyhteiskunnan rooli ja merkitys maaseudulla on kirjoitettu sisään palveluja ja väestönmuutosta koskeviin kokonaisuuksiin käsittelemättä laajemmin itse kansalaistoiminnan murrosta, toimintaedellytysten haasteita ja tulevaisuudennäkymiä.

SWOT-analyysi on hyvä keino tiivistää ja jäsentää maaseudun vahvuuksia ja heikkouksia. Teksti on kuitenkin tältä osin hyvin tiivistä ja sisältöjen hahmottamista helpottaisi SWOTin työstäminen myös kuvamuotoon (nelikenttä).

b. Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Väestönmuutosta koskevaan tilannekuvaan on tärkeää lisätä monipaikkaisuuden kuvaus. Maaseudun näkymättömäksi jäävä väestön osa, monipaikkaiset, lisäävät merkittävästi maaseudun todellista väestömäärää. Jo noin joka kolmannessa kunnassa on enemmän vapaa-ajan asuntoja kuin vakituksessa asuinkäytössä olevia asuntoja, ja mökeillä vietetään keskimäärin 85 vuorokautta eli lähes 3 kuukautta vuodesta. On myös huomionarvoista, että monipaikkaisuudessa ei ole kyse vain vapaa-ajan vietosta vaan siihen kytkeytyy monia maaseudun elinvoimaa vahvistavia elementtejä kuten monipaikkaisen työn, kansalaistoiminnan ja hoivan vahvistuvat trendit.

Resilienssiä on selonteossa tarkasteltu lähinnä siitä näkökulmasta, miten erilaiset toimet vaikuttavat maaseutuyhteisöjen resilienssiin. Jopa tätä tärkeämpänä näkökulmana voidaan kuitenkin pitää sitä, miten maaseutu ylläpitää yhteiskunnallista resilienssiä esimerkiksi ruuan- ja energiantuotannon kautta. Resilienssinäkökulma laajentaa maaseudun elinvoiman merkitystä sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja koko maan hyvinvointia laajemmaksi. Elinvoimainen maaseutu ei ole pelkästään arvovalinta, vaan keskeisen tärkeää koko Suomen muutosjoustavuuden ja iskunkestävyyden kannalta.

4. Kansallinen maaseutuvision

a. Onko selonteossa kuvattu maaseutuvision olennainen?

Hyvä visio voimaannuttaa, suuntaa ja antaa valtuutuksen toiminnalle. Selonteon maaseutuvision ”Elävät maaseutumme – turvallisen, toiveikkaan ja menestyksekkään tulevaisuuden ytimessä” jää väisäksi. Visio näyttäytyy lähinnä reaktiona tunnettuihin maaseudun menneisyyden haasteisiin. Tulevaisuus ei ole kuitenkaan menneisyyden peilikuva. Edessämme on laajoja yhteiskunnallisia murroksia, joita ajavat mm. tarve irrottautua fossiilisesta aineenvaihdunnasta, geopolitiikan jännittyneisyys ja hyvinvointivaltion rahoitusvaikeudet. Näiden tekijöiden tulisi ohjata vision rakentamista, paremminkin kuin maaseudun ongelmien, jotka aiheutuvat laajemmista, vuosikymmeniä kestäneistä kehityskuluista. Koska maaseudun ongelmat ovat rakenteellisia, on myös

niiden ja maaseudun asukkaiden aliarviointia olettaa, että ongelmiin olisi mahdollista puuttua mielenmaisemia "toiveikkaaksi" muokkaamalla, ilman että toimintaympäristö itsessään muuttuu (mihin politiikalla voidaan vaikuttaa). On oletettavaa, että lähestyvä murrosaika tarjoaa mahdollisuusikkunan tästä negatiivisen kehityksen kierteestä irrottautumiseen. Tämän mahdollisuuden tulisi olla myös maaseutupoliittisen selonteon vision ytimessä. Näin vision tulisi olla tavoitteellisempi ja konkreettisempi. Visiossa tulisi ilmaista selkeästi tulevaisuuden tahtotila, eli näkemys suomalaisesta maaseudusta vuonna 2040.

b. Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Kansallista maaseutuvisiota avaava luku (s. 48) tulisi pohtia ja kirjoittaa vielä uudelleen, selkeyttäen ja konkretisoiden. Vision heikkoutena on sen ilmentämän tulevaisuusajattelun ohuus ja vahva uusliberalistinen pohjavire – vastuu maaseudun tulevaisuudesta sanoitetaan vahvasti yksilöille ja yhteisöille. Epäselväksi myös jää, mitä vision toteutusta sisältävä ajatus ”ihmisiltä ihmisille, luonnolle ja koko yhteiskunnalle” käytännössä tarkoittaa. Vaarana on, että nyt esitettyä maaseutuvisiota lähdetään tulkitsemaan eri tavoin, jolloin yhteistä näkemystä maaseutupoliittisista tavoitteista ei synny. Ottaen huomioon voimistuneen keskustelun maaseudusta yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja resilienssin mahdollistajana olisi tärkeää, että myös nämä ulottuvuudet tulisivat selkeästi esille maaseudun tavoitetilan kuvauksessa.

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituks

a. Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuosituks (24 kpl) olennaiset?

Esitetyt tavoitteet ja kehittämissuosituks ovat oikean suuntaisia. Poikkihallinnolliseksi tavoitteeksi ja selvästi omaksi kokonaisuudekseen voisi kuitenkin nostaa myös paikallisten energia- ja ravinneomavaraisuutta kasvattavien liiketoimintaekosysteemien ja agroekologisten symbioosien rakentamisen. Tämä toimenpide itsessään vahvistaisi merkittävästi maaseutuyhteisöjen elinvoimaa, yhteiskunnallista kokonaisresilienssiä sekä edistäisi fossiilitaloudesta irrottautumista.

Kehittämissuosituks olisi myös hyvä sanoittaa politiikkasuosituksiksi, koska niiden perimmäisenä tavoitteena on ohjata maaseutuun liittyvää poliittista päätöksentekoa.

b. Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Ajantasaistetaan digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta, Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita, Lisätään ja kootaan yhteiskunnallista maaseututietoa.

c. Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

i. Tavoite: Ajantasaistetaan digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta

Digitaalisen ja fyysisen saavutettavuuden parantaminen maaseutualueilla on äärimmäisen tärkeä tavoite, käytännössä alueiden elinvoiman ja hyvän elämän edellytys.

Tavoitteen otsikkoa oli hyvä vielä täsmentää muotoon ”Parannetaan digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta”. ”Ajantasaistaminen” termi on monitulkintainen ja voi kääntyä myös kielteiseksi kehityssuunnaksi. Väestökehitykseen/ennusteisiin vedoten infraahan voidaan ajantasaistaa myös purkamalla ja heikentämällä.

ii. Tavoite: Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita

Maaseudun talouden uudistumisen yhtenä pullonkaulana voidaan pitää julkisten rahavirtojen epäsuhtaista kohdentumista maaseutu- ja kaupunkialueiden välillä. Tehty tutkimus (Makkonen ym. 2025) osoittaa, että maaseudulle kohdentuu pääasiassa ylläpitävä rahoitus ja kaupunkeihin kehittävä. Maaseutumaisiin kuntiin kohdentuvissa rahavirroissa painottuvat valtionosuudet, sosiaalietuudet ja aluetuet, ja vastaavasti kaupunkeihin (erityisesti pääkaupunkiseudulle ja maakuntakeskuksiin) keskittyvissä rahavirroissa valtion läsnäoloon perustuvat ja tietointensiiviset rahavirrat. Maaseutualueille tulisi kohdentaa määrätietoisesti tietointensiivisiä rahavirtoja uudistamaan maaseudun taloudellisia rakenteita. Tämä edellyttää maaseudun tietointensiivisten rakenteiden tunnistamista tutkimuksen ja siitä johdettujen kehittämishankkeiden avulla.

Tämän tavoitteen alla on käsitelty myös EU:n ohjelmaperustaista kehittämistä ja esitetty näkemyksiä sen tulevista koordinaatiotarpeista. Selonteon valmistelu ajoittuu tilanteeseen, jossa EU:n tulevan rahoituskauden (2028–2034) neuvottelut ovat vielä käynnissä. Selonteossa todetaan aivan oikeansuuntaisesti (kehittämissuositus 8), että maaseudun kehittämiseen tarvitaan EU-rahoitusta myös jatkossa. Se mikä jää kuitenkin vähemmälle huomiolle, liittyy kansallisen maaseutua koskevan strategiatyön merkitykseen. Mikäli kansallinen päätösvalta EU:n ohjelmaperustaisessa maaseudun kehittämisessä kasvaa, on keskustelua käytävä muun muassa maaseudun ja maatalouden välisestä suhteesta ja niiden kehittämiseen kohdistettavien varojen jakoperusteista.

iii. Tavoite: Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkoa

Tavoitteen alla käsitellään kokonaisuudessaan hyvin erilaisia maaseudun kehitykseen vaikuttavia tekijöitä, joiden kokoaminen yhteisen otsikon alle on haastavaa. Kaikki tavoitteen alla olevat kehittämissuositukset ovat tärkeitä, mutta luvun jakaminen useampaan tavoitelukuun helpottaisi lukijaa hahmottamaan suositusten aihealueita.

iv. Tavoite: Lisätään ja kootaan yhteiskunnallista maaseututietoa

Tavoite on sisällöltään erittäin tärkeä: maaseutututkimuksen ja -opetuksen vahvistamiseen tulee löytää rakenteellisia ratkaisuja. Vuoden 2009 selonteossa tavoitteena oli (s. 24), että maahan perustettu maaseutututkimuksen professoriverkosto saisi pysyvän rahoituksen ja että kymmenen yliopiston yhteinen Rural Studies - maisteriohjelma vakiinnutettaisiin osaksi suomalaista yliopisto-opetusta. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, mihin valmisteilla olevassa selonteossakin viitataan (s. 63). Selkeät kirjaukset kansallisesta tahtotilasta maaseutututkimuksen ja -opetuksen vahvistamiseksi ovat edelleen erittäin tarpeellisia. Konkreettisia askelia tähän olisivat maaseutututkimusprofessuurien perustaminen ja yhteiskuntatieteellisen maaseutuopetuksen sisällyttäminen selkeästi osaksi yhteiskuntatieteellisiä ja maatalous-metsätieteellisiä yliopisto-opintoja.

v. Tavoite: Terävöitetään maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää

d. *Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)*

e. *Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?*

Poikkihallinnollisen tavoitteen aseman ansaitsisi paikallisten, energia- ja ravinneomavaraisuutta kasvattavien liiketoimintaekosysteemien ja agroekologisten symbioosien rakentaminen (ks. edellä).

f. *Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohtaisesti:*

1. *Digitaalisen kuilun kaventaminen*
2. *Yleishyödyllinen kyläverkkorakentaminen*

Digitaalisen infran rakentaminen tulee lähtökohtaisesti hoitaa julkisen vallan toimesta.

3. *Kestävä liikkuminen ja liikenne*

Selonteossa olisi tärkeää avata, miten maaseudun kestävä liikkuminen ja liikenne maaseutupoliittisesti hahmotetaan, ja konkretisoida, miltä osin Liikenne 12 suunnitelmalla tätä voidaan vahvistaa.

4. *Yksityisteiden kunto*
5. *Saaristoliikenne*
6. *Maaseutuvaikutukset, asuminen ja talouden rakenteet*
7. *Koordinaatio EU-rahastojen välillä*
8. *Maaseudun kehittäminen CAP post 2027*
9. *YPK-toimintamallin laajempi hyödyntäminen*
10. *Kestävän elinvoimaisuuden indikaattoritarkastelu*

Kuntien kestävän elinvoimaisuuden indikaattoreita on tärkeää päivittää ja kehittää vastaamaan kestävyysajattelua ja laajentunutta elinvoimakäsitystä. Arvioitaessa ja valittaessa kestävän elinvoimaisuuden indikaattoreita on työhön tärkeää osallistaa tutkijoita eri tieteenaloilta. Näin varmistetaan indikaattoreiden kokonaisvaltaisuus ja tarkoituksenmukaisuus.

11. *TKI-rahoitus, innovaatiojärjestelmä ja pienet toimijat, nuoret ja naiset*

12. *Osaaminen ja työvoima*

13. *Yhteisötalous*

Politiikkasuosituksessa on huolestuttava muotoilu: ”Yhteisötaloutta on edistettävä tavoitteellisesti luomaan ratkaisuja ja sosiaalisia innovaatioita paikallisiin ja seudullisiin palvelutarpeisiin alueilla, joilla julkinen tai yksityinen sektori ei tarjoa perus- ja välttämättömyyspalveluita.” Yhteisötalouden toimintaedellytyksiä on tärkeä vahvistaa, mutta perus- ja välttämättömyyspalveluiden tarjoaminen

tulee olla lähtökohtaisesti julkisen sektorin tehtävä. Selonteossa on kaikkiaan hyvä linjata selkeämmin julkisesta palvelulupauksesta maaseudulle.

14. Monipaikkaisuuden seuranta

Monipaikkaisuuden seurannan kehittäminen on tärkeää, jotta kuntien ja alueiden elinvoiman todellisesta tilasta saadaan nykyistä totuudenmukaisempi kuva.

15. Asuttavuuden varmistaminen

16. Luonnonvarat, maankäyttö ja oikeudenmukaisuus

Kehittämissuositus lähtee siitä, että maaseutu on objekti – siis maaseutuun kohdistuu erilaisia vaikutuksia, joita tulee tarkastella oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Vaikka tämä näkökulma on tärkeä, vielä tärkeämpää olisi vahvistaa maaseudun asemaa subjektina. Luonnonvarojen käytöstä koituvien hyötyjen ja haittojen oikeudenmukaista jakautumista voidaan vahvistaa ennen kaikkea parantamalla maaseudun asemaa luonnonvarojen käytöstä hyötyvänä osapuolena, jolloin myös haitat tulevat helpommin hyväksyttäviksi. Maaseudun asemaa resurssiperiferiana tulee purkaa, ei vahvistaa, ja tämä tavoite tulee ulottaa koskemaan myös retoriikkaa eli niitä tapoja, joilla maaseutua ja sen asemaa yhteiskunnassa kuvataan

17. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edellytykset

18. Osallistaminen, vuorovaikutus ja yhteistyö

19. Välttämättömyyspalveluiden tarkistaminen ja varmistaminen

20. Väestönmuutos ja elintärkeät toiminnot

21. Maaseutututkimus ja maaseututieto

On erittäin perusteltua, että maaseutututkimuksen ja -tiedon merkitys tulee selonteossa esille myös siihen liittyvinä suosituksina. Koska maaseutututkimuksen ja -opetuksen rakenteiden rahoitus on merkittävästi vähentynyt, olisi suositukseen hyvä sisällyttää selkeä näkemys siitä, miten yhteiskuntatieteellisen maaseutututkimuksen ja -opetuksen tarpeisiin jatkossa vastataan esimerkiksi yliopistokentän ja akateemisen tutkimuksen rahoituksesta vastaavien instituutioiden (mm. Suomen Akatemia) suunnalta.

22. Maaseutualueiden seurantakeskus

Ajatus maaseutualueiden kansallisen seurantakeskuksen perustamisesta on erittäin kannatettava esitys. Tässä yhteydessä olisi hyvä myös esittää, että keskeiset kansallisten tilastojen tuottajat sitoutuisivat tuottamaan maaseututietoa esimerkiksi kuntapohjaisella kaupunki-maaseutuluokituksella.

23. MANE, dialogisuus, osallistaminen ja viestintä

24. MANE ja maaseutuvaikutusten arviointi

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

- a. Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

- b. Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?*

7. Muut täydennystarpeet

- a. Onko selonteossa muita täydennystarpeita?*